

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] ३ एस. सी. आर. ८१२

दि फायनान्सियल कमिशनर (कर आकारणी) पंजाब आणि इतर

- विरुद्ध -

हरभजन सिंग

२२ मार्च १९९६

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. बी. पटनायक]

विस्थापित व्यक्ती (नुकसान भरपाई आणि पुनर्वसन) अधिनियम, १९५४.

कलम ३३ - जमाबंदी अधिकाऱ्याने दिलेल्या आदेशात सुधारणा करण्याचा वित्तीय आयुक्तांचा (कर आकारणी) अधिकार - जमाबंदी अधिकारी उत्तरवादीला अभिहस्तांकन देतात आणि नंतर फसवणुकीच्या आधारावर ते रद्द करतात - उत्तरवादीने दाखल केलेल्या पुनरीक्षणात, वित्तीय आयुक्त (कर आकारणी) यांनी रद्द केलेल्या आदेशाला कायम ठेवले - उच्च न्यायालयाने जमाबंदी अधिकाऱ्याला अपीलीय प्राधिकरण म्हणून आदेश देण्याचा अधिकार नाही असा निर्णय देत आदेश रद्द केला - असा निर्णय दिला की जरी जमाबंदी अधिकारी मुख्य जमाबंदी आयुक्त म्हणून त्याचा आदेश देऊ शकत नसला तरी, केंद्र सरकारचा प्रतिनिधी म्हणून वित्तीय आयुक्त (कर आकारणी) यांना संबंधित अभिलेख मागवल्यानंतर कोणत्याही आदेशात सुधारणा करण्याचा अधिकार आहे आणि त्याला त्याच्या पुनरीक्षण अधिकारितेत तो दुरुस्त करण्याचा अधिकार आहे - उच्च न्यायालय आदेश रद्द करण्यात न्याय्य नाही.

गुलाब अजवानी आणि इतर - विरुद्ध - सरस्वती बाई आणि इतर, [१९७७] ३ एस. सी. सी. ५८१, ला संदर्भित करण्यात आले.

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक ६९०५/१९९६.

एल. पी. ए. क्रमांक ५२६/१९८२ डी. बी. मधील पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १२.१.८९ मधील न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी, डी. बी. मनोज स्वरूप आणि गिरीश चंद्र.

उत्तरवादींसाठी, आर. पी. वाधवानी.

न्यायालयाचा खालील आदेश देण्यात आला :

अनुमत देण्यात आली.

आम्ही दोन्ही बाजूंच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले.

हे अपील लुधियाना जिल्ह्यातील करबाराच्या महसुली मालमत्तेतील ११ कनाल ७ माला जमीन मंजूर करण्याशी संबंधित आहे. उत्तरवादी आणि त्याचा भाऊ जवाहर सिंग गुरदित सिंग हे विस्थापित व्यक्ती असल्याने, त्याच्या भावाने ७ कनाल १५ मालांच्या हस्तांतरणासाठी अर्ज केला होता. त्यानुसार ते त्यांना देण्यात आले आणि १७ ऑगस्ट १९६६ रोजीच्या कार्यवाहीद्वारे ते अंतिम झाले. त्यानंतर, महसूल अधिकाऱ्यांशी संगनमत करून उत्तरवादीने १९६७ साली जमिनीशी संबंधित नोंदींमध्ये आपल्या नावाचा फेरफार करवून घेतला आणि विस्थापित व्यक्ती (नुकसान भरपाई आणि पुनर्वसन) अधिनियम, १९५४ (थोडक्यात, 'अधिनियम') अंतर्गत ते अभिहस्तांकित करण्याची मागणी केली. जमाबंदी अधिकारी श्री. जे. एस. कौमी यांनी २९ ऑगस्ट १९६९ रोजी उत्तरवादीला अभिहस्तांकन दिले. त्यानंतर, जेव्हा हे लक्षात आले की फसवणूक करून फेरफार घेण्यात आलेला आहे, तेव्हा जमाबंदी आयुक्त म्हणून त्याच अधिकाऱ्याने दिनांक १६.९.१९७१ च्या कार्यवाहीद्वारे आदेश रद्द केला. अधिनियमाच्या कलम ३३ अन्वये पुनरिक्षण दाखल करून त्याला आव्हान देण्यात आले. पंजाब सरकारचे वित्तीय आयुक्त (कर आकारणी) यांनी २५ नोव्हेंबर १९७१ रोजी त्यांच्या कार्यवाहीद्वारे रद्द केलेला आदेश कायम केला. जेव्हा उत्तरवादीने रिट याचिका दाखल केली, तेव्हा विद्वान एकल न्यायाधीशांनी १२ जानेवारी १९८९ रोजीच्या आदेशाद्वारे रिट याचिका खारीज केली. द्विसदस्यीय खंडपीठाने एल. पी. ए. क्रमांक ५२६/८२ मधील दिनांक १२ जानेवारी १९८९ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशाद्वारे, जे. एस. कौमी यांनी जमाबंदी अधिकारी म्हणून अधिकारांचा वापर केल्यामुळे मुख्य जमाबंदी आयुक्त म्हणून अपीलीय प्राधिकरणाच्या त्याच आदेशावर आदेश देण्याची अधिकारिता नाही या निष्कर्षावरील आदेश रद्द केला. त्यामुळे कायद्याच्या चुकीमुळे हा आदेश निष्फळ ठरतो.

प्रश्न असा आहे : जमाबंदी अधिकारी म्हणून जे. एस. कौमी यांनी दिलेला आदेश वित्तीय आयुक्त (कर आकारणी) अधिनियमाच्या कलम ३३ अन्वये दुरुस्त करू शकतात किंवा कसे ? कलम ३३ खालीलप्रमाणे आहे:

"३३. केंद्र सरकार कोणत्याही वेळी या अधिनियमांतर्गत कोणत्याही कार्यवाहीचा अभिलेख मागवू शकते आणि त्याच्या मते, त्या संबंधात प्रकरणाच्या परिस्थितीनुसार आवश्यक असलेला आणि या अधिनियमात किंवा त्याखाली तयार केलेल्या नियमांमध्ये असलेल्या कोणत्याही तरतुदींशी विसंगत नसलेला असा आदेश पारित करू शकते".

त्याचे वाचन स्पष्टपणे सूचित करेल की केंद्र सरकारचा प्रतिनिधी म्हणून वित्तीय आयुक्ताला (कर आकारणी) कोणत्याही आदेशाचा संबंधित अभिलेख मागवल्यानंतर त्यात सुधारणा करण्याचा अधिकार आहे आणि जर त्याच्या मते प्रकरणाची परिस्थिती आवश्यक असेल आणि पारित केलेला आदेश कायद्याच्या तरतुदींशी आणि त्याखाली तयार केलेल्या नियमांशी विसंगत नसेल, तर त्याला तो दुरुस्त करण्याचा अधिकार आहे. उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलाने योग्यरित्या युक्तिवाद केल्याप्रमाणे, हे खरे आहे की जे. एस. कौमी यांना जमाबंदी अधिकारी म्हणून अभिहस्तांकन देण्यात आल्याने, त्यांना मुख्य जमाबंदी आयुक्त म्हणून त्यांच्या आदेशावर आदेश देता येऊ शकला नाही. ही निश्चित केलेली कायदेशीर स्थिती आहे आणि त्याची पुनरावृत्ती करण्याची आवश्यकता नाही. गुलाब अजवानी आणि इतर - विरुद्ध - सरस्वती बाई आणि इतर, [१९७७] ३ एस. सी. सी. ५८१ या प्रकरणात या न्यायालयाने कायदा विहित केला होता. परंतु केवळ वरील निष्कर्षाद्वारे हा प्रश्न सुटत नाही. आधी सांगितल्याप्रमाणे, केंद्र सरकारचा प्रतिनिधी म्हणून वित्तीय आयुक्तांना (कर आकारणी) कलम ३३ अन्वये कोणत्याही आदेशात सुधारणा करण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे. सर्व अधिकाऱ्यांनी असे ग्राह्य धरले की, त्याचा भाऊ जवाहर सिंग याला त्यांना अभिहस्तांकित करण्यात आलेली तीच जबाबदारी दिल्यानंतर, उत्तरवादीने खालच्या स्तरावरील महसूल अधिकाऱ्यांच्या संगनमताने फसवणूक केली आणि दुसरे अभिहस्तांकन मिळवले. त्यामुळे कलम ३३ अन्वये आयुक्तांना त्यांच्या पुनरीक्षण अधिकारितेत ते दुरुस्त करण्याचा अधिकार आहे, जरी स्वतः उत्तरवादीने पुनर्विलोकन करून ते त्यांच्या निदर्शनास आणून ते स्वतःहून पुनरीक्षण मानले होते. या परिस्थितीत, उच्च न्यायालयाने हे आदेश रद्द करणे न्याय्य नाही.

त्यानुसार अपील मंजूर करण्यात आली. द्विसदस्यीय खंडपीठाचा आदेश रद्द करण्यात येतो आणि एकल न्यायाधीश आणि प्राधिकाऱ्यांचा आदेश कायम ठेवला जातो. खर्चाबाबत आदेश नाही.

अपील मंजूर.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".